

IRODALMI SZEMLE.

IRODALMI BAJOK.

AZ ÁLTALÁNOS kulturának, a nemzeti szellem átlagos emelkedésének mindenesetre egyik határozott, s ez oldalról nézve örvendetes bizonyosága, az időszaki sajtónak rendkívüli fejlődése és terjedése. E fejlődést és terjedést, dacára annak, hogy ebben is több a látszat mint a valóság, dacára annak, hogy az időszaki lapok és közlönyök szaporodása nem jelenti egyszersmind az olvasóközönségnek is hasonló arányu szaporodását; dacára tehát annak, hogy az időszaki sajtó és az olvasóközönség statisztikája némi optikai csalódásnak van alávetve s egyikről a másikra egyenes következtetést vonni nem lehet: mégis ama tény horderejét, hogy időszaki sajtónk fejlődik és terjed, általános kulturai szempontból nem akarjuk kicsinyelni. Nem akarjuk kicsinyelni azért, mert épen az a körülmény, hogy a szaporodó időszaki lapokkal nem szaporodik arányban az olvasóközönség, eredményezi azt, hogy a lapoknak mindig *ugyanazon* olvasóközönség kegyéért és hajlamaiért kellvén versenyezniök, a verseny erős kényszert gyakorol arra, hogy lapjaink, különösen a nagyobb lapok, a journalisztika legmagasabb fokára emelkedjenek fel. Tegyük meg a próbát s hasonlítsunk össze akár egy politikai, akár egy szépirodalmi lapot a mai időből s az ötvenes évekből, el fogunk bámulni a különbség fölött. Mintha csak a jelenlegi Budapestet hasonlítanók össze a negyvenes évek Pestjével. Akkor a nemzeti színház a város *végén* volt, ma a város közepén van. Akkor a sugárut piszkos és bűdös *ghetto* volt, ma pedig a kultura fénypallosával töri át a terézvárosi zsidófalat. Akkor a corzó helyén szemétdombok álltak, s ma az a hely veri le Európa minden fővárosának utcai sétahelyeit. Így mehetünk tovább. Így tűnik szembe a civilisatio gazdagsága, a primitív simplicitással szemben. S ugyanezen eredményeket fogjuk tapasztalni az időszaki sajtó terén is.

* * *

Általános kulturai vagy nemzeti szellem átlagos emelkedésének szempontjából nem kicsinyelhetjük tehát időszaki sajtónk hatalmas lendületét; de annál inkább van okunk fájlalni e tényt a nemzeti irodalom magasabb szempontjaiból.

Van okunk fájlalni, mert bármennyire is a nemzeti kulturához

tartozik, sőt annak egyik főföltétele az időszaki sajtó fejlettsége, a gyors és mindenben tájékoztató tárgyalási módor, mely az egész világon forrongó eszméket és érdekeket mindennap egy közös katlanba gyűjtve, azokat a nemzet speciális céljai és érdekei szerint feldolgozva bocsátja a közvélemény elé; mégis, ha szembe tesszük ezt a magasabb irodalmi szempontokkal, melyek nem oly gyorsan s nem oly terjedelemben, de mélyebben és állandóbban hatnak, mint az időszaki sajtó; ha szembe tesszük ezt a magasabb irodalmi szempontokkal, melyek a kultúrát *nemzetivé* teszik, míg az időszaki sajtó a nemzeti vonásokat inkább az *általános* kultúra felé vonja; tehát ha szembe tesszük e kettőt, akkor ama előnyökben, melyeket az időszaki sajtó fejlődésében látunk, nem találhatunk kárpótlást ama hátrányokért, melyeket az időszaki sajtó nagy arányú külső terjeszkedése, a magasabb irodalmi érdekeknek okoz.

* * *

Ki lehet mondani, s nemcsak kimondani, de ki is lehet mutatni, hogy az irodalom újabbkori meddőségét az időszaki sajtó nagy versenyzése és terjeszkedése okozza. Okozza két irányban. Először, mert ama olvasóközönségnek, melynek számát terjeszkedése által nem növeli, ama olvasóközönségnek terjeszkedése által oly mértékben szaporítja kiadásait és olvasmányait, és az olvasmányok terén annyira hozzászoktatja a naponkinti sok és felületes olvasáshoz, hogy a közönségnek sem pénze, sem figyelme, sem érdeklődése, s a mi a legfőbb, sem *ideje* nem marad az irodalom komolyabb és nagyobb igényű, tehát az időszaki sajtóéhoz képest fárasztóbb tartalmú művek olvasására és pártolására. Az időszaki sajtó, mely a napi események örült rohamosságának zavaros hullámai közé belekever politikát, társadalmat, irodalmat, művészetet, a szó szoros értelmében demoralizálja az olvasóközönség magasabb ízlését. Nemcsak aesthetikailag, hanem lélektanilag is. Mert míg egyrésztől nem talál az időszaki sajtóban *mestert*, a magasabb és tisztultabb eszmék s szépirodalmi elvek megtanulására, másrésztől nem érzi annak szükségét, hogy e mestert máshol keresse. Mert hisz egy derék magyar olvasónak tökéletesen elegendő, ha a mindennapi kérdéseket az időszaki sajtó bölcsességével tudja előadni s megítélni: ki ennél többre törekszik, az tudós vagy tudákos.

* * *

Okozza másrésztől azért, mert a tulajdonképeni irodalomtól elvonja a *valódi tehetségeket*. Elvonja és e vonzásnak a valódi tehetségek nem állhatnak ellent. Nem állhatnak ellent azért, mert az időszaki sajtó, mielőtt ő rájuk vonzást gyakorolt volna, már magához hódította az olvasóközönséget. Ezzel megfosztotta az irodalmat külön fejlődési talapzatától. A nagy közönség még a magasabb irodalmi kérdésekben is az időszaki sajtótól kér tanácsot, s e kettős hatalom, melyet az időszaki sajtó úgy az irodalomra, mint a közönség észére és zsebére gyakorol, döntő befolyással van mindazon valódi tehetségekre, kik a magasabb irodalom mezején halhatatlanságot vannak

hivatva kiküzdeni, ámde kiknek ezen küzdelmük valódi hivatásért a gyakorlati téren egyértelmű az élehetetlenséggel.

* * *

De nemcsak ebben (noha már ez is elég, hogy az irodalom lét-alapjait megtámadja), gyakorol kártékony befolyást az időszaki sajtó az irodalom érdekeire, hanem még inkább abban, hogy azon hatalomnál fogva, melylyel méltatlanokat emelni, méltókat üldözni, sőt a térről végképen leszorítani tud, föltámasztja, sőt az irodalom érdekei fölé emeli a személyes aspirációkat s egyéni érdekeket. Valamint ő maga egészen üzleti alapon áll, s mindennek, mit légkörébe vesz jelleme és célja, anyagi érdek; úgy azon frigynél fogva, melylyel a magasabb irodalmi érdekeket a maga szekeréhez köti, az irodalmi hirt, irodalmi dicsőséget, mind az anyagi haszon tényezőivé süllyeszti le. S azt a versengést, melyet a közönség kegyéért és hajlamaiért ő maga folytat, átviszi az irodalomba is. Az irodalomban az időszaki lapok mintájára s azoknak berendezése szerint alakulnak klikkek és kotteriák, melyek mikor egymás dicsőségére munkálnak, az anyagi érdekek alanti érdekei által vitetnek. Lassankint a magasabb irodalmi elvek, klikk jelszókká lesznek. Az időszaki sajtó belevegyíti az irodalomba a politikai érzelmekeket is. Ezek újabb tápot szolgáltatnak a klikkszellemhez, s még inkább az egyéni érdekek alá süllyeszti az irodalmi érdekeket. Így a valódi tehetségekre hármasszerű hármas veszély háramlik. Egyik, hogy nincs közönségük. Másik, hogy kénytelenek erejüket az időszaki sajtó tevékenységében elvesztegetni. Harmadik, hogy a miben esetleg a magasabb irodalmi célokat tudnák és akarnák szolgálni, abban is a klikkek és kotteriák igazságtalan, sokszor nemtelen harcai által kénytelenek először tért, azután pedig kedvet veszíteni. S csak nagyon ritka, csaknem kivételnek nevezhető ama tehetség, ki mindezen nyomásokkal megküzdeni tud, s azok alatt le nem hanyatlik.

* * *

S mind e bajoknál nagyobb s lehet mondani a legnagyobb baj az, hogy ezen mindaddig, míg valami üdvös társadalmi vagy politikai fordulat nem áll be, nem lehet segíteni. De azért az irodalom valódi tehetségeinek nem szabad elcsüggedni.

Ifj. Ábrányi Kornél.

TITKOLT SZERELEM.

(Regény, írta *Ifj. Ábrányi Kornél*. 2 kötet. Budapest, 1879. Az »Athenaeum« kiadása.)

A regényírásban főszólyt a lélektani fejlesztésre fektetni s a hatás erősebb, noha közönségesebb eszközeit: a mese szálainak összekúszását, s végül a csomónak váratlan megoldását csak alárendelt dolognak tekinteni: mai napság nem tartozik a hálás feladatok közé irodalmunkban. Nem, főleg a nagy közönségnél, mely a regényolvasást csupán kellemes szórakozásnak tartja, s példányképekül olvasmányai-